

УДК 002.1:004

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДОКУМЕНТОЗНАВЦЯ З ВИКОРИСТАННЯ СИСТЕМ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБІГУ: АНАЛІЗ ГОЛОВНИХ ПРОБЛЕМ

Федорук О.М.

Рівненський державний гуманітарний університет

У статті аналізуються принципи та методи підготовки документознавців за допомогою систем електронного документообігу. Акцентується увага на формуванні професійної компетентності документознавця в сучасних умовах навчання. Досліджуються проблеми у підготовці майбутніх фахівців інформаційної сфери. Схарактеризовано основні невирішені проблеми в освітній практиці, які потребують вирішення задля успішного ефективного навчання студентів документознавців та формування у них професійних навиків, які у майбутньому будуть слугувати їм хорошим стартом професійної кар'єри.

Ключові слова: документознавець, компетентність, системи електронного документообігу, інформаційне суспільство, навчання.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день Україна знаходиться в режимі інноваційного розвитку, який супроводжується процесами реформування сучасної освіти. Адже сучасні трансформаційні процеси у світі зумовили, насамперед, зміни парадигми в освіті всіх рівнів. Сьогодні вимагає від суспільства компетентної, професійно спрямованої, конкурентоздатної особистості, яка б могла себе реалізувати в інноваційному світі.

Наше суспільство все ближче підходить до нового історичного етапу розвитку цивілізації, у якому головними продуктами виробництва є інформація та знання. Майбутнє суспільство називають інформаційним. Це свідчить про те, що розвиток суспільства характеризується збільшенням ролі інформації та знань у його житті, зростанням частки інфокомунікацій, створенням глобального інформаційного простору, який забезпечує ефективну взаємодію людей, їхній доступ до світових інформаційних ресурсів і задоволення їхніх соціальних і особистих потреб у продуктах і послугах цих ресурсів. Інформаційне суспільство стало можливим унаслідок розвитку комп'ютерних технологій. Ці технології базуються на інформаційній технології, автоматизації усіх галузей управління. Все це призводить до необхідності у підготовці спеціалістів інформаційної сфери. Конкурентоспроможних та прогресивно налаштованих на свою професійну діяльність.

Тому перед суспільством постає завдання підготовки кваліфікованих кадрів для забезпечення якісної та ефективної роботи, а також професійно спрямованих фахівців які будуть прагнути до самовдосконалення та саморозвитку.

Для того, щоб підготувати кваліфікованих фахівців потрібний професійний, сучасно спрямований педагогічний персонал який може чогось навчити.

Сучасна освіта серйозно відстає від реальних потреб часу: в умовах бурхливого науково-технічного прогресу, стрімкого зростання обсягів інформації, ускладнення середовища проживання. Випускник вищого навчального закладу нерідко виявляється не готовим до адекватної самоактуалізації в нових реаліях. Факти свідчать про те, що студент, який успішно навчався у вищому навчальному закладі, після його закінчення

усвідомлює, що володіє знаннями, які швидко втрачають актуальність. Особливо це стосується галузі інформаційної діяльності та інформаційних технологій.

У зв'язку з цим одне з найважливіших завдань системи вищої освіти – своєчасно підготувати молодих людей до нових, динамічних умов життя та професійної діяльності, навчити їх самостійно діяти в новому високоавтоматизованому інформаційному середовищі, ефективно використовувати його колосальні можливості та вміти захищатися від його негативного впливу.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Для дослідження зазначеної проблеми особливу значимість мають роботи, присвячені формуванню професійної компетентності документознавця (О. В. Андріянов, О. О. Татакі та ін.) [1]; реалізації документознавчої освіти в інформаційному середовищі та підготовки майбутнього документознавця (Б. Г. Шевченко, О. В. Матвієнко, Ю. П. Якимюк, Л. Г. Петрова) [6; 4; 7; 5].

Аналіз наявних публікацій з теми свідчить про те, що проблема є актуальною і в умовах сучасної технологізації світу потребує постійного розвитку й подальших досліджень.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Сучасна вища освіта повинна забезпечувати формування випускників з високим рівнем професіоналізму та компетентності, здатних адаптуватися до умов професійної діяльності, що змінюються. На сьогодні не всі освітні заклади справляються з цим завданням. Для підготовки конкурентоздатного фахівця повинні бути реалізовані два основних чинники: професійно спрямований персонал навчального закладу та новітні тенденції навчання.

На жаль, сучасна освіта спрямована більш на вивчення теоретичних засад професії, ніж на формування у майбутніх фахівців компетентностей. Це все підтверджують навчальні програми, за якими готують спеціалістів документознавців.

Таким чином, метою професійної освіти є створення умов для індивідуального розвитку особи студента та формування його як конкурентоздатного фахівця, здатного до самоактуалізації.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є дослідження формування професійної компетентності документознавця з використання систем

електронного документообігу та окреслення головних проблем.

Виклад основного матеріалу. Традиційне навчання зазнає в наш час істотних змін на всіх стадіях навчального процесу: проведення занять, виконання домашніх завдань, підготовка проєктів та магістерських робіт. Значною мірою зміни у підходах до навчання ініціюються новітніми інформаційними технологіями та джерелами інформації. Технології не тільки забезпечують викладачів і слухачів засобами та ресурсами, але й змінюють самі способи комунікації між викладачами та слухачами. Такий підхід характеризується використанням інтерактивних методів, які забезпечують триспрямований потік інформації викладач-студент, студент-викладач і студент-студент, незалежно від форми заняття (лекція, практичне заняття, ділова гра).

Упровадження таких інноваційних технологій має бути спрямованим на підвищення якості освіти і, як наслідок, на підвищення конкурентоздатності навчальних закладів. Тільки у такому випадку ці технології є виправданими. Просте поповнення кількості «новітніх» засобів не дасть очікуваного результату [6, с. 65].

І як наслідок, інноваційні технології призводять до розбудови інформаційного суспільства в Україні, що зумовили парадигмальні зрушення в поглядах на роль інформації та знань, актуалізували потребу підготовки значної кількості фахівців інформаційної сфери. Важливе місце серед них посідає професійна група документознавців. Її актуальність підтверджується новим науковим напрямом «Соціальні комунікації», в який увійшла спеціальність «Документознавство та інформаційна діяльність». Враховуючи суспільні потреби у кваліфікованих спеціалістах-документознавцях, перед системою вищої освіти постає важливе завдання пошуку нових підходів, які б забезпечували подальше удосконалення навчально-виховного процесу з пріоритетом зростання його якісних параметрів [5, с. 5]. У забезпеченні якості підготовки фахівців, які б відповідали сучасним вимогам практики, рівню розвитку наукових знань та перспективам суспільного розвитку, особливого значення набуває розробка нового змісту освіти документознавців [4, с. 65], націлена на інноваційний підхід у навчанні.

Зважаючи на глобальну інформатизацію суспільства, важко уявити собі діяльність документознавця без використання нових інформаційних технологій. Професійний інформаційний працівник повинен не тільки володіти інформаційним пошуком, аналізувати ресурси Інтернету, з метою підвищення ефективності своєї діяльності, а й уміти використовувати засоби навігації в Інтернеті, сучасні пошукові, файлообмінні та бібліотечні сервіси, збираючи фактичну інформацію щодо об'єкта дослідження й аналізуючи отримані результати.

Саме тому актуальною проблемою в процесі підготовки фахівців з документознавства та інформаційної діяльності постає необхідність формування інформаційно-комунікативної компетентності, тобто здатності аргументовано обирати й ефективно застосовувати в роботі з інформаційною професійні знання, вміння та навички.

Компетентність є однією з основних категорій студентоцентрованого навчання, концепція якої пов'язана з розвитком Болонського процесу. З огляду на приєднання України до Болонського процесу, істотним є запровадження компетентнісного підходу до побудови освітніх програм підготовки фахівців різних рівнів.

Характеризуючи сутнісні ознаки компетентності людини, слід мати на увазі, що вони постійно змінюються (зі зміною світу, зі зміною вимог до особи); орієнтовані на майбутнє (виявляються в можливостях організувати свою освіту, спираючись на власні здібності, з урахуванням вимог майбутнього); мають діяльнісний характер узагальнених умінь у поєднанні з предметними вміннями та знаннями в конкретних галузях (ситуаціях); виявляються в умінні здійснювати вибір, виходячи за адекватної оцінки себе в конкретній ситуації; пов'язані з мотивацією на неперервну самоосвітню діяльність [1, с. 51-52].

В умовах зростання конкуренції на освітньому просторі та посилення вимог до вищої школи щодо якості підготовки фахівців, які випливають із чинного та проєкту нового Закону України «Про вищу освіту», важливого значення набуває підготовка фахівців з високим рівнем компетентностей, які могли б реалізувати себе у професійній діяльності.

Однією з головних складових професійної компетентності документознавця є система електронного документообігу (СЕД) – це нова ланка подолання старих стереотипів щодо формування ефективного управління документаційними процесами. І саме від СЕД залежить професійна компетентність документознавця як фахівця. Від ефективно виконаної роботи викладачів залежить майбутня успішна діяльність документознавця.

Система електронного документообігу – це та складова, яка веде до прогресуючої освіти. Якщо майбутній фахівець в інформаційній галузі вмє користуватися СЕД, знає його призначення – це означає, що його професійна компетентність розвивається у правильному напрямі.

Постійне зростання сучасних технологій документообігу, як за якістю виконуваних функцій, так і за кількісним різноманіттям, висуває необхідність підготовки професійно спрямованого фахівця. Знання тенденцій розвитку ринку інформаційних технологій, а також розуміння ризиків та привілеїв, що дає впровадження систем електронного документообігу, дасть змогу ефективно керувати процесом виробництва та надавати якісні знання випускникам, що, своєю чергою, підвищить їхню професійну компетентність.

Тому сучасні СЕД орієнтовані на роботу не тільки з кореспонденцією й організаційно-розпорядчою документацією, але і з різними внутрішніми документами (кадровими, договірними, нормативними, довідковими, проєктними тощо), а також включають управління взаємодією з клієнтами, електронну обробку звернень громадян, автоматизацію роботи сервісної служби, організацію проєктного документообігу та ін. [3, с. 67]. Це все є невід'ємною складовою професійної діяльності документознавця.

Саме якісна підготовка під час навчання є запорукою набуття якісних професійних якостей документознавця, які позитивно вплинуть на формування його професійної компетентності.

Компетентність документознавця проявляється і удосконалюється під час навчання. Особливу увагу потрібно звертати на функціонування та кваліфіковане ведення документообігу, адже це належить до необхідних професійних навиків працівника в усіх суспільно важливих галузях. Викладач у підготовці повинен звертати увагу на ще один важливий компонент професії документознавця на документування будь-яких процедур, яке повинне проводитися з дотриманням встановлених загальнодержавних правил оформлення документів та порядку їхньої уніфікації, тому що сучасне суспільство вимагає все нових навиків у роботі з документами.

Але на шляху до реалізації професійної компетентності документознавця, стоїть ряд проблем. Однією з яких є викладання дисциплін та подача матеріалу. Особливості методики викладання фундаментальних дисциплін у підготовці фахівців-документознавців є частиною загальної теорії освіти і навчання – дидактики, що розробляє комплекс питань змісту, методів і форм навчання. Методика у широкому розумінні має забезпечити реалізацію принципів дидактики, а саме: зв'язок теорії з практикою; систематичність і послідовність у підготовці фахівців; активність і самостійність студентів у навчанні; поєднання абстрактності мислення з наочністю у викладанні; глибину засвоєння знань; доступність наукових знань; єдність навчання та виховання у всіх формах навчального процесу тощо.

Таким чином, постає питання важливості практичного компоненту підготовки фахівців з документознавства та інформаційної діяльності, що має включати: практичні заняття, які передбачені навчальним планом підготовки документознавців і фахівців з інформаційної діяльності; різні види практики, курсове та дипломне проектування, а також позааудиторні заходи зі студентами. Адже навчальний процес та позааудиторна робота зі студентами мають бути зорієнтовані на розкриття творчого потенціалу студентів та залучення його до професійної діяльності ще під час навчання у вищому навчальному закладі з метою адаптації до вимог ринку праці та конкурентоспроможності [2].

Під час навчання у студентів має реалізовуватися, набуватися компетентнісний профіль, або профіль компетенцій. Компетентнісний профіль документознавця є динамічною системою, яка стисло описує типові вимоги до його професійної діяльності й особистості у формі компетентності. Його складовими є особистісно-професійні, загально-професійні, спеціально-професійні та спеціально галузеві компетенції. У компетентнісному профілі майбутнього документознавця поєднуються професійні компетенції та ключові, до яких належать навчально-пізнавальні, соціальні, етичні, комунікативні, іншомовні.

Також виділяють фахові компетентності, які своєю чергою, поділяються на ключові та професійні. До ключових відносять: соціальні, культуротворчі, комунікаційні, ті, що пов'язані з інформацією та мотивація до безперервного навчання. До професійних компетентностей відносять: управлінські, організаційні, інноваційні, технологічні, інформаційно-комунікаційні.

Всі вище перелічені ключові складники компетентності поєднують у собі СЕД, тому що

в процесі її реалізації документознавець застосовує весь комплекс компетентностей. Тому так необхідно під час навчання надавати студентам весь необхідний комплекс знань.

Також існують різні погляди вчених, методистів і викладачів-практиків на проблему впровадження прийомів компетентнісного підходу в освітній процес і формування інформаційно-комунікативної компетентності майбутніх фахівців – документознавців шляхом розроблення та впровадження у навчальний процес навчально-методичного забезпечення: програм, рекомендацій та вказівок щодо формування інформаційно-комунікативної компетентності. Вони є дещо застарілими і потребують удосконалення.

Знання, отримані під час вивчення дисциплін документознавчого циклу, майбутній фахівець примножуватиме упродовж усієї своєї професійної діяльності, оскільки компетентнісний підхід у викладанні таких дисциплін значно покращить фахову підготовку майбутніх документознавців, інформаційних аналітиків, задовольнить гостру соціальну потребу суспільства в універсальних фахівцях, документознавцях.

Тому, завдяки впровадженню у навчання СЕД (на практичних заняттях) професійна компетентність документознавця досягне вищого рівня і допоможе майбутнім фахівцям набутти саме тих знань, які будуть їм потрібні для забезпечення їхньої якісної професійної діяльності.

Отже, для успішної реалізації професійної компетентності документознавця необхідне комплексне впровадження систем електронного документообігу у навчання як складової частини майбутньої професії. А навчальні дисципліни та курси мають формувати у майбутнього фахівця тезаурус професії, у якому утворюються зв'язки між поняттями, які у процесі навчання проектуються на майбутню професійну діяльність, що впливає на професійну спрямованість студента, ціннісно-мотиваційний компонент потенціалу самореалізації майбутнього фахівця [2].

Тому, всі форми навчального процесу є взаємозалежними, взаємозв'язаними та логічно послідовними. При цьому кількісне співвідношення та роль різних методів навчання можуть змінюватися. Якість методів навчання залежить також від кількості годин, передбачених навчальним планом, від забезпечення сучасним технічним обладнанням, навчально-методичним забезпеченням тощо.

При розробці методики викладання будь-якої дисципліни під час підготовки фахівця документно-інформаційної сфери викладач повинен бути націлений на формування та розвиток у студента професійної компетентності. На сьогодні маємо сформовану, функціонуючу систему підготовки майбутніх фахівців документно-інформаційної сфери в рамках спеціальності «Документознавство та інформаційна діяльність». Безумовно, дана система потребує подальшого розвитку, модернізації з урахуванням розвитку новітніх інформаційно-комунікаційних технологій в освіті та нових методів і форм організації навчання [2].

Висновки і пропозиції. Отже, одним із головних завдань вищої освіти сьогодні є підготовка фахівців до швидкого сприйняття й опрацювання великих обсягів інформації, озброєння їх сучас-

ними засобами та технологіями роботи, формування в них інформаційної культури, життєвих компетентностей, зокрема інформаційно-комунікативної компетентності. Фахівці документно-інформаційної сфери повинні вміти орієнтуватися

в інформаційному просторі, отримувати інформацію та оперувати нею відповідно до власних потреб і вимог сучасного високотехнологічного інформаційного суспільства, а в цьому їм допоможуть системи електронного документообігу.

Список літератури:

1. Андриянов О. В. Формування інформаційно-комунікативної компетентності в процесі підготовки фахівців документно-інформаційної сфери / О. В. Андриянов, О. О. Татакі // *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія.* – 2016. – № 1. – С. 50-55.
2. Бриль Ю. О. Практика розвитку документознавчої освіти в Україні / Ю. О. Бриль // *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія.* – 2015. – № 4. – С. 76-85.
3. Лугова Т. А. Еволюція систем електронного документообігу підприємств / Т. А. Лугова, О. Є. Акімов // *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія.* – 2013. – № 1. – С. 65-69.
4. Матвієнко О. В. Документознавча освіта: проблеми та перспективи розвитку практики та наукових досліджень / О. В. Матвієнко // *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія.* – 2009. – № 4. – С. 65-69.
5. Петрова Л. Г. Процесно-орієнтований підхід до підготовки документознавців як чинник реалізації якісних параметрів навчання у ВНЗ / Л. Г. Петрова // *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія.* – 2014. – № 1. – С. 5-9.
6. Шевченко Б. Г. Інноваційні навчальні технології в інформаційно-документній освіті / Б. Г. Шевченко // *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія.* – 2011. – № 4. – С. 65-69.
7. Якимюк Ю. П. Сучасні комунікаційні технології документального забезпечення управління вищим навчальним закладом / Ю. П. Якимюк // *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія.* – 2012. – № 3. – С. 65-69.

Федорук О.М.

Ровенский государственный гуманитарный университет

ФОРМИРОВАНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ ДОКУМЕНТОВЕДА ПО ИСПОЛЬЗОВАНИЮ СИСТЕМ ЭЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБОРОТА: АНАЛИЗ ГЛАВНЫХ ПРОБЛЕМ

Аннотация

В статье анализируются принципы и методы подготовки документоведов с помощью систем электронного документооборота. Акцентируется внимание на формировании профессиональной компетентности документоведов в современных условиях обучения. Исследуются проблемы в подготовке будущих специалистов информационной сферы. Охарактеризованы основные нерешенные проблемы в образовательной практике, требующие решения для успешного эффективного обучения студентов документоведов и формирование у них профессиональных навыков, которые в будущем будут служить им хорошим стартом профессиональной карьеры.

Ключевые слова: документовед, компетентности, системы электронного документооборота, информационное общество, обучение.

Fedoruk O.M.

Rivne State Humanitarian University

FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF DOCUMENTOLOGISTS WITH USE OF ELECTRONIC DOCUMENT CIRCULATION: ANALYSIS OF MAIN PROBLEMS

Summary

The article analyzes the principles and methods of documentologists' training with the help of the systems of electronic document circulation. The emphasis is focused on the formation of the professional competence of a documentologist in contemporary learning circumstances. The problems of the professional training of future specialists in the informational sphere are being studied. The main undiscovered problems in educational practice, which need to be solved for the effective training of students-specialists in document studies and the formation of their professional skills, which will serve as a good start for their professional career in the future, are characterized.

Keywords: documentologist, competence, systems of electronic document circulation, informational society, training.